

Tamás László

A székelyföldi erdővagyon és erdőgazdálkodás mint endogén erőforrás

A tanulmány A Székelyföld fejlődési és fejlesztési lehetőségeinek elemzésével foglalkozik a székelyföldi közösségi erdővagyon, erdőgazdaság mint értékes adottság vonatkozásában. A térségi közösségi erdővagyon, elsősorban a közbirtokosságok jogi-adminisztratív helyzetének alakulása, a térségi szervezeti keret ismertetése, valamint az erdővagyon mennyiségét és gazdasági értékét jelző mutatók összefoglalása alapján körképet kínál ennek a gazdasági szegmensnek a mai helyzetéről.

*Kulcsszavak: Székelyföld, erdőgazdaság, vidékfejlesztés, közbirtokosság
JEL – kód: O13, Q23*

Forest property and forest management in Szeklerland as an endogenous resource

The study deals with the analysis of the development and development opportunities of Szeklerland in terms of the Szekler community forest property and forest economy as a valuable resource. Based on the development of the legal-administrative situation of the community forest property in the region, the description of the regional organisational framework and a summary of economic indicators indicating the quantity and economic value of the forest property, it offers a general picture of the current situation of this economic segment.

*Keywords: Szeklerland, forestry, rural development, public property
JEL – code: O13, Q23*

<https://doi.org/10.32976/stratfuz.2022.19>

Bevezetés

A székelyföldi térség fejlődési, fejlesztési lehetőségeivel foglalkozó szakmai és közéleti anyagok gyakran visszatérő motívuma az, hogy ennek a vidéki területnek értékes adottságai vannak, és a legfontosabb feladat azoknak a megoldásoknak a megtalálása, amelyek elvezetnek ezeknek az értékes adottságoknak a hasznosításához. Ez különösen gyakran fordul elő a székelyföldi erdővagyon, erdőgazdaság vonatkozásában. Az erdővagyon kapcsán az ilyen jellegű témafelvetés indokolt, hiszen a térség becsült teljes erdővagyonának (647 418 ha) nagyobb része, több mint kétharmada térségi szereplők tulajdonában van, és ebben a vagyonrészben meghatározó szerepe van az egyes települések szintjén szerveződött helyi közbirtokosságoknak, amelyeknek hagyományos és mai célkitűzései között kulcsfontosságú szerepe van annak, hogy az erdővagyon a közösség érdekeit kell szolgálja. A „kiútkeresés”, a hasznosítás megfelelő formáinak keresése – fejlesztési igényként és társadalmi elvárásként – a közbirtokosságok újbóli megszerveződése (2000-2005 közötti időszak) óta folyamatosan napirenden van. Ennek a jelentős volumenű gazdasági, természeti és társadalmi potenciálnak a hasznosulását és fejlesztését több tényezőcsoport befolyásolja. A környezetvédelem globális fölértékelődése az erdőkkel kapcsolatos tevékenység újra-pozicionálásához vezetett, az erdők ügye globális és kisebb léptékben is közüggé vált (lásd „az erdő mindenkié” szlogen térnyerését), a szakpolitikai tervezés és szabályozás az erdővagyonnal való foglalkozás gyakorlati oldalát is újrafogalmazta. A globális tényezők mellett Székelyföldön a társadalmi hagyományhoz és a lokális közösségi érdekekhez köthető tényezők is fontos szerepet kapnak. Nem utolsó sorban pedig az állami szabályozások szerepét is figyelembe kell venni, amelyek – romániai viszonylatban – egyelőre nem tudnak

eltekinteni a közösségi és magánerdővagyonok működését befolyásoló centralizációs törekvésektől.

Amennyiben a székelyföldi közbirtokosságok erdővagyonára úgy tekintünk, mint egy sajátos társadalomtörténettel és – és ennek nyomán – sajátos mai működési modellekkel rendelkező vidéki térség gazdasági, társadalmi, kulturális és természeti potenciálja, akkor a vidékkutatás szemszögéből szakmai feladatunk az lehet, hogy számba vegyük ennek a vidéki adottságnak a fontosabb jellemzőit, az ezzel kapcsolatos fejlesztési, kiútkeresési (társadalmi és gazdasági innovációs) törekvéseit, nem utolsósorban pedig azokat a külső és belső korlátokat, amelyek a változási folyamatokat és a változtatási törekvéseket befolyásolják. Jelen tanulmányban csupán arra vállalkozom, hogy fölvezöljek néhányat azokból a fontosabb társadalomtörténeti, működési és gazdasági jellemzőkből, amelyek ennek a sajátos térségi adottságnak a mai helyzetét és működési módozatait meghatározzák. A székelyföldi közbirtokosságok történetéről, korábbi társadalmi szerepéről, az újra indulás körülményeiről sok szakmai anyag jelent meg (Oroszi 1995, Kádár 1993, 1994, Imreh 1973, Garda 2002). Ezek egy része korabeli dokumentumok, történeti források alapján körvonalaz képet a közbirtokosságok működéséről, más részük az erdőgazdálkodás egy-egy részterületének alapos feldolgozását kínálja, de fontos témakört képeznek a szakpolitikai, fejlesztéspolitikai megközelítések is (Bedő 1874, Pethő 1903, Fodor 1938, Csiby 1939, Imreh 1944, Antal 1979, Bárh 2010). 2020-ban került sor első alkalommal olyan szakmai kutatási programra, amely terepmunka, interjúorozat, esetelemzések révén a mai helyzet körvonalazására tett kísérletet. Ez a munka és az ebben a keretben született kiadvány (Bíró és Tamás 2021) szakmai elemzések, illetve a térségi erdőgazdaság meghatározó szereplőivel készített interjúorozat révén kínál körképet ennek a gazdasági tényezőnek a mai helyzetéről. A tanulmány első része az erdővagyon jogi-adminisztratív helyzetének alakulását foglalja össze röviden. A második rész a térségi szervezeti keretéről ad tájékoztatást. Az erdővagyon mennyiségét, gazdasági értékét a harmadik részben ismertetett gazdasági mutatók körvonalazzák. A tanulmány záró fejezete a fentiekben jelzett kutatási program eredményeit foglalja össze röviden.

Társadalomtörténeti meghatározottság, adminisztratív keretek

Mint minden közösségi vagyonforma és közösségi gazdálkodási mód, a térségi közbirtokosság is sok alkotóelemből álló, komplex gazdasági-társadalmi jelenség. Célserű számba venni azt a társadalomtörténeti utat is, amelyet ez a vagyonforma és gazdálkodási mód az elmúlt évszázadokban bejárt. A székelyföldi erdővagyon és az erdőgazdálkodás társadalomtörténeti folyamatai szorosan kapcsolódtak a jogi-közigazgatási szabályozás alakulásához. A XVI. és XVII. századbeli forrásmunkák jegyzőkönyvek formájában adnak hírt a térségi közbirtokosságok működéséről, a falutörvények dokumentumai pedig a szervezeti keretéről és szabályokról. Azokról a keretéről, amelyek az 1781-ben megjelent II. József-féle erdőrendtartási szabályozás előtt a térségi közbirtokosságok működését a helyi közösségek számára meghatározták. Az 1781-es szabályozás tekinthető az első állami jellegű erdészeti intézkedésnek, amely az erdők gondozását közügyként kezeli. Ezt követően az 1871-es arányosítási, birtokrendezési törvény játszott fontos szerepet a térségi erdővagyon helyzetének alakulásában. A térségi erdőgazdálkodásban fontos lépés volt a Székely Akció, amely a székelyföldi térség átfogó fejlesztési koncepciója és támogatási gyakorlata keretében az erdőgazdálkodás kérdéskörével is foglalkozott (Balaton 2006). Az 1921-es romániai földbirtokreform, valamint az ezt követő jogszabályok és rendelkezések teljesen más, az esetek többségében a közbirtokosságokra nézve hátrányos jogi-adminisztratív kereteket hoztak létre és működtettek (Garda 2002, Bors 2003). Az 1940-1944 közti időszakban ismét sor került – a nehéz háborús körülmények és a hadigazdálkodás feltételei mellett is – székelyföldi fejlesztési programokra, beruházásokra (Oláh 2004), azonban az 1948-ban elindult romániai államosítási folyamat (ebben a keretben a közbirtokossági tulajdonformák és szervezeti keretek felszámolása 1951-ig tartott) több évtizedre megszüntette a közösségi alapú erdőgazdálkodást. Az 1989 decemberi romániai politikai-társadalmi fordulatot követően a mezőgazdasági területeket részben visszaszolgáltató 18. számú törvény (1991)

részlegesen visszaszolgáltatta a magánerdőket a volt tulajdonosoknak, és 2000-ben megjelent a közbirtokossági tulajdont visszaszolgáltató 1. számú törvény, amelynek rendelkezései szerint a közbirtokosság egy elidegeníthetetlen és oszthatlan tulajdonforma, amelynek alapegysége az 1 ha arányjog, vagy ettől eltérő területi egység. A közbirtokossági vagyontulajdonosai pedig az 1948-as államosításkor a telekkönyvek tulajdonlapján szereplő, vagy ezek hiányában az utolsó faelosztási nyilvántartókban szereplő személyek vagy azok örökösei. Ennek a szabályozási keretnek a folyamánként újra alakulnak – a korabeli dokumentumok alapján – a székelyföldi térségben is a közösségi erdővagyon kezelő szervezeti formák és tulajdonosi szerkezetek. A közbirtokosságok mai működésében meghatározó szerepe van a Román Kormány 2000 évi 26. számú Kormányrendeletének, amelynek alapján a közbirtokosságok működésére is az egyesületi törvény előírásai vonatkoznak. Ez saját státútum, működési szabályzat megalkotását teszi szükségessé, a közbirtokosságokat meghatározott időszakra választott helyi menedzsment vezeti, a döntési és felügyeleti jogköröket a tagságból álló közgyűlés gyakorolja, a szakmai feladatokat – megbízás alapján – a közbirtokosságok által létrehozott ún. magánerdészetek, vagy állami erdészetek látják el. A közösségi erdővagyonok működtetése egységes országos szabályozási keretben zajlik, amely az 1989-es romániai rendszerváltást követően mindmáig erőteljesen centralizált és bürokratikus jellegű.

Az erdőgazdálkodás témakörével külön dokumentum, a 2018-2027-es Nemzeti Erdészeti Stratégia foglalkozik. A szakmai és a közpolitikai diskurzus korántsem esik egybe, azt is mondhatjuk, hogy a szakértői és a mindenkori kormányzati álláspontok között több eltérés, különbség is van. A kormányzati érvelések és a szakmai elemzések (Abrudan et al. 2009) egyaránt jelentős eredményként értelmezik a magán és közösségi tulajdonformák visszaállítását, az erdőgazdálkodás terén történt privatizációt (fakitermelés, feldolgozás, kereskedelem). A szakmai megközelítések azonban hangsúlyosan kiemelik az erdőgazdálkodáshoz kapcsolódó szabályozások merev, túl bürokratikus jellegét. A jogi-adminisztratív keretek majdnem teljes egészében csak irányító és ellenőrző jellegűek (Nichiforel et al. 2019), a közpolitikai tervek és intézkedések nincsenek tekintettel az aktuális társadalompolitikai helyzetre, nem veszik figyelembe az erdőgazdálkodás előtt álló kihívásokat. Az erdőgazdálkodás különféle szereplői között inkább konfliktus van, mintsem együttműködés. A témában megjelent egyik legfrissebb szakmai publikáció, amelyet neves szakemberek csoportja készített (Nichiforel et al. 2019) a szakmailag megalapozott, reális jövőképet hiányolja.

Tulajdonformák, szervezeti keretek a térségben

A térségi erdőtulajdon kisebb része magán-, nagyobb része közösségi tulajdonban van. A közösségi tulajdon tekintetében a közbirtokossági tulajdonforma a domináns, emellett vannak még egyházi/felekezeti, iskolaszéki, valamint községi (önkormányzati) erdőbirtokok. A székelyföldi közbirtokosságok az esetek többségében egy-egy településhez kapcsolódnak, de több esetben egy településen több közbirtokosság is van. A közbirtokosságoknak a hagyományos székek szerinti és megyék szerinti eloszlását az alábbi táblázat mutatja be:

1.táblázat: Székelyföldi közbirtokosságok tájegységek és megyék szerint

Table 1: Compossesorates of Szeklerland by microregions and present-day counties

Tájegységek	Közbirtokosságok száma	Megye
Csíkszék és Kászonok	49	Hargita
Gyergyószék	14	Hargita
Udvarhelyszék	74	Hargita
Erdővidék	18	Kovászna
Kézdiszék	37	Kovászna
Orbaiszék	16	Kovászna
Sepsiszék	38	Kovászna
Marosszék	12	Maros
Összesen	258	

Forrás: Saját szerkesztés

Megjegyzés: Gyergyószárhegyen és Gyergyóújfaluban kisméretű társulás formájában, egyesületi keretben további 34 személynév megjelölésű tulajdonforma működik, hasonló jogi keretek között. A magán erdőbirtokosságok kisebb tájegységek szerint létrehozták (a 26/2000 Kormányrendelet [3] által előírt formában) az erdőbirtokosi szövetségeket, más néven uniókat. Az erdőbirtokosi uniók elsődleges szerepe, hogy megteremtse a jogi lehetőséget az erdészeti szakmai feladatokat ellátó magánerdészetek (15 szervezeti egység) létrehozására. Az egyesületi formában működő 13 unió lefedi a Székelyföld erdőbirtokosi körét, a tájegységek szerint szerveződött minden egyes unió a maga során szakmai, érdekegyeztetési, cselekvési keretet kínál az egyéni és közösségi erőtulajdonosok számára. Az uniókba szerveződő erdőbirtokosok és a magánerdészetek együttese képezi azt a térségi erdőgazdálkodási hálózatot, amely a székelyföldi erdővagyon gondozásában és hasznosításában meghatározó jelentőséggel bír.

2.táblázat: Székelyföldi közbirtokossági uniók

Table 2: Unions of compossesorates in Szeklerland

	Név	Térség
1	Csíki Közbirtokossági Unió	Csíkszék
2	Csíkszeredai Közbirtokosságok Egyesülete	Csíkszék
3	Erdővidék Erdő és Legelőbirtokosi Szövetség	Erdővidék
4	Fehérnyikó Közbirtokossági Szövetség	Udvarhelyszék
5	Feketeügy Egyesület	Kézdiszék
6	Görgény Térségi Közbirtokosságok Egyesülése	Gyergyószék
7	Küküllő Erdő és Legelőbirtokosi Egyesület	Udvarhelyszék
8	Libán Közbirtokossági Unió	Gyergyószék
9	MIKES Egyesület	Sepsiszék
10	Murgó Közbirtokossági Egyesület	Erdővidék
11	Nagyküküllő Közbirtokossági Szövetség	Udvarhelyszék
12	Orbai Egyesület	Orbaiszék
13	Veresvíz Egyesület	Kézdiszék

Forrás: Saját szerkesztés

A magán erdőgazdálkodás kialakulásának a kezdetén (2002-ben), a magán erdő-gondnokságok a létrehozott uniók fiók szervezeteként [1] működtek, tehát jogi személyiséggel rendelkező civil szervezetként. Időközben az erdőrendtartási törvény változásával a magánerdészetek ajánlott működési jogi kerete a versenyszférában alkalmazott társasági törvény [2], a civil fiókszervezeti forma is tovább él, mint megtúrt forma. A törvénymódosítás értelmében a magánerdészetek

többsége átalakult kereskedelmi társasággá, korlátolt felelősségű társasággá vagy részvénytársasággá, egy része továbbra is civil egyesületi formában működik. Az évek során kialakult horizontális és vertikális kommunikáció, valamint az erdőgazdálkodásban lokálisan kialakult jó gyakorlat elterjesztése, a koordináció érdekében időközben megalakult az erdőbirtokosok és gazdálkodók székelyföldi szövetsége a *Székelyföldi Erdőgazdák és Erdőtulajdonosok Szövetsége* (mozaikszóval A.P.A.P.E.T.), egy jogi személyiséggel rendelkező koordinációs civil szervezet. A romániai magyar erdőgazdálkodás integrálása érdekében az elmúlt években létrejött a Romániai Magyar Erdészeti Egyesület Fórum, amely a romániai magyar erdőgazdálkodás összes szereplőjét igyekszik összekapcsolni. A jogi személyiséggel nem rendelkező fórum célkitűzései között szerepel: a helyi erdészeti stratégia kialakítása, ajánlások megfogalmazása a politikum és a hatóságok irányába, egységes szakmai és módszertani szemléletmód megvalósítása az erdőgazdálkodásban, a helyi szereplők tevékenységének összehangolása globális együttműködési projektekben stb. Székelyföldi léptékben jelentős és innovatív lépés annak a részvénytársaságnak a megalakulása, amely 59 alapító közbirtokosság részvételével jön létre, és amely mindenekelőtt a piaci szerepvállalás és érdek-érvényesítési keretként kíván működni. A kezdeményezés aktualitását és integráló hatását fémjelzi a közbirtokosságok részéről tapasztalt újabb és újabb részvényjegyzési igény. A kialakított szervezeti keretek lehetőséget kínálnak érdekképviseleti és szakmai szervezetekkel való együttműködésre (Romániai Erdőgazdák és Gazdálkodók Szövetségével (AAP), Erdélyi Magyar Műszaki Tudományos Társaság Erdészeti Szakosztálya, magyarországi Magyar Erdőgazdák és Gazdálkodók Szövetsége (MEGOSZ), Országos Erdészeti Egyesület.

Erdővagyon és gazdálkodás

A székelyföldi – ezen belül a közbirtokosságok által tulajdonolt – erdővagyon gazdasági értékének és térségi gazdasági szerepének az alapos vizsgálata még várat magára. Ennek elsődleges oka abban keresendő, hogy ez a térségi erdővagyon önálló lokális, intézményi vagy egyéni gazdasági szereplők sokaságaként működik, és ezidáig nem jelentkezett olyan térségi intézményi szereplő, amely rendelkezne a rendszeres összegző és elemző munkához szükséges személyi, anyagi, logisztikai adottságokkal. A következőkben a rendelkezésre álló hivatalos adatok alapján néhány olyan gazdasági paramétert ismertetünk röviden, amelyek rálátást adnak a térségi közbirtokossági erdővagyon fontosabb jellemzőire.

A székelyföldi erdőterületek legnagyobb része is a közbirtokosságok kezében összpontosul. A romániai és a térségi közvéleményben egyaránt gyakori közkeletű vélekedéstől eltérően Romániában az erdő borította területek nagysága a romániai rendszerváltástól máig tartó időintervallumban nem csökkent, hanem növekedett (erdőtelepítések). A teljes erdővagyon nagysága az országban 6 449 417 hektár, amiből 6 604 206 hektár erdőfelület, 154 789 hektár egyéb, az erdővagyonhoz tartozó terület (2020-as adat), ez a terület 3 százalékkal volt nagyobb, mint a rendszerváltáskor. A három székelyföldi megye (Hargita, Kovászna, Maros) az erdőterületek nagyságát véve figyelembe az országos rangsor első felébe tartozik.

3.táblázat: Hargita, Kovászna és Maros megye az erdőterületek nagyságát figyelembe vevő országos rangsorban

Table 3: The counties of Harghita, Covasna and Mures in the national ranking based on the size of forest areas

Országos rangsor	Megye	Erdőfelület hektár	Részarány az országos erdővagyonból %
7	Hargita	260 122	4,03
11	Maros	217 231	3,37
20	Kovászna	170 065	2,64

Forrás: Saját szerkesztés

4.táblázat: A székely megyék erdőfelületének alakulása 1990 – 2020 között
 Table 4: Development of the forest area of the Szekler counties between 1990 - 2020

Megye	1990	2020	Változás %
Hargita	228 000	260 122	+ 32,1
Kovászna	160 000	170 065	+ 10,9
Maros	206 300	217 231	+ 10,1

Forrás: Saját szerkesztés a Nemzeti Statisztikai Intézet (INS) adatai alapján

Amint a táblázatból egyértelműen kitűnik, a médiában „keringő” adatokkal ellentétben az utóbbi három évtized során mindhárom megyében növekedett az erdő borította területek nagysága. Fontosnak tartjuk megjegyezni, hogy Maros megye esetében az erdőterületek nagyobb része nem tartozik a székelyföldi közbirtokosságok rendszeréhez. Ezt figyelembe kell venni minden olyan adatsornál, amely a hivatalos statisztikai nyilvántartások alapján megyesoros adatokat tartalmaz. A székelyföldi közbirtokosságok összterületére csak becslés jellegű megközelítések állnak rendelkezésre. Állami erdőtulajdon Hargita és Kovászna megyében is van, a nem állami tulajdonban lévő erdőterület a három megyében kb. 430 ezer hektárra tehető, ebből a közbirtokosságok által birtokolt erdőterület nagysága megközelítőleg 320 ezer hektár. Erre az erdőterületre nézve nem állnak rendelkezésre összesített hivatalos gazdálkodási adatok. Ezt az összesítést és szakmai értelmezést az egyes közbirtokosságok egyedi adataiból lehet elkészíteni, ez a munka a Nagyküküllő Közbirtokossági Szövetség kezdeményezésére, az A.P.A.P.E.T.-el, valamint Romániai Magyar Erdészeti Egylettel együttműködve folyamatban van. Az alábbi megyesoros gazdasági adatok a három székelyföldi megye teljes erdővagyonára vonatkoznak. A közbirtokosságok gazdálkodására vonatkozó adatok összesítése folyamatban van, ebből közlünk tájegységek szerinti összegzéseket. A térségi erdővagyon gazdasági szerepére utal többek között a fakitermelés alakulása is. A fakitermelés országos léptékben a hivatalos kimutatások szerint 2020-ban 19 654 ezer köbméter volt. A tíz legnagyobb fakitermelő megye adja az országos fakitermelés 53 százalékát. A székelyföldi megyéknek az országos fakitermelésből való részesedése 18 százalék.

5.táblázat: A 2020-ban Romániában kitermelt fa mennyiségének, a székelyföldi megyékre eső részaránya (ezer köbméter)

Table 5: Share of the volume of wood harvested in Romania in 2020 in the Szekler counties (thousand m³)

Megyék	Fakitermelés 2020-ban (ezer köbméter)	A megye részaránya a teljes romániai fakitermelésből
Hargita	2 091	11%
Maros	768	4%
Kovászna	570	3%

Forrás: Saját szerkesztés a Nemzeti Statisztikai Intézet (INS) adatai alapján

A faexport értéke 2020-ban – ezer euróban kifejezve – országos léptékben 1 621 385 ezer euró volt. A három megye országos részesedését az alábbi táblázat foglalja össze.

6.táblázat: A 2020-ban Romániából exportált faanyag értékének, a székelyföldi megyékre eső részaránya (ezer euró)

Table 6: Share of the value of wood exported from Romania to Szekler counties in 2020 (thousand euros)

Ssz.	Megye	Exportált fa értéke (2020, ezer euró)	Részarány
6	Maros		5%
9	Hargita	36 286	2%
10	Kovássza	12 695	1%

Forrás: Saját szerkesztés a Nemzeti Statisztikai Intézet (INS) adatai alapján

A közbirtokosságok két nagy bevétel típusal gazdálkodhatnak: egyrészt a gazdálkodási (üzemi) bevételek, másrészt pedig a terület alapú támogatások. A gazdálkodási bevételek nagysága azt mutatja meg, hogy az egyes közbirtokosságok milyen mértékben kezelik az erdőt bevételi forrásként, hogyan gazdálkodnak vele.

A hat székelyföldi terület gazdasági jellegű bevételei az elmúlt 6 évben a következőképpen alakultak:

7.táblázat: Székelyföldi közbirtokosságok üzemi bevételei területi bontásban (2015-2020, lej/Euro)

Table 7: The income of Szekler compossesorates by seats (2015-2020, lej/Euro)

Székek		2015	2016	2017	2018	2019	2020
Alsó-Háromszék	RON	11 570 428	13 517 689	19 141 459	21 823 234	19 822 733	18 765 686
	EUR	2 376 151	2 776 048	3 930 969	4 481 709	4 070 878	3 853 798
Csíkszék és Kászonok	RON	34 989 225	40 525 788	45 067 922	58 647 443	51 098 148	65 198 774
	EUR	7 185 531	8 322 542	9 255 334	12 044 080	10 493 726	13 389 488
Felső-Háromszék	RON	5 211 735	10 108 883	12 060 985	15 750 509	12 071 444	11 606 983
	EUR	1 070 303	2 076 002	2 476 893	3 234 589	2 479 041	2 383 658
Gyergyószék	RON	5 575 299	6 105 240	4 998 367	6 607 385	4 264 256	3 882 057
	EUR	1 144 966	1 253 797	1 026 485	1 356 920	875 725	797 235
Maroszsék	RON	6 288 260	6 757 810	8 290 772	9 985 936	7 984 566	7 220 140
	EUR	1 291 383	1 387 812	1 702 627	2 050 753	1 639 743	1 482 758
Udvarhelyszék	RON	15 590 426	19 180 171	22 796 849	24 690 515	22 783 022	35 064 864
	EUR	3 201 714	3 938 919	4 681 655	5 070 546	4 678 815	7 201 065
ÖSSZESEN	RON	79 225 373	96 195 581	112 356 354	137 505 022	118 024 169	141 738 504
	EUR	16 270 048	19 755 120	23 073 963	28 238 597	24 237 928	29 108 002

Forrás: Saját szerkesztés a Román Pénzügyminisztérium portáljának adatai alapján

Összesítve, székelyföldi közbirtokosságok a 2015 – 2020 időszakban együttesen több mint 685 millió RON üzemi bevételt könyvelhettek el, ami meghaladja a 140 millió Eurót.

8.táblázat: Székelyföldi közbirtokosságok üzemi tevékenységből származó profitrátája az üzemi bevétel bázisán, százalékban kifejezve, területi bontásban (2015-2020)

Table 8: Profit rate from operating activities of Szekler compossesorates on the basis of operating income, expressed as a percentage, by seats (2015-2020)

Székek	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Alsó-Háromszék	2,55	17,84	27,61	22,30	16,64	14,38
Csikszék és Kászonok	-2,15	2,80	0,01	0,68	-9,90	0,24
Felső-Háromszék	12,37	38,45	35,74	29,90	19,54	18,73
Gyergyószék	0,36	3,21	-2,00	-13,25	-7,93	-3,13
Marosozék	16,67	16,42	17,86	17,43	3,08	7,54
Udvarhelyszék	1,90	11,18	11,83	12,58	6,90	16,37
Súlyozott átlag	2,77	11,31	12,17	10,14	1,76	7,89

Forrás: Saját szerkesztés a Román Pénzügyminisztérium portáljának adatai alapján

A táblázat elemzése nyomán azonnal szembetűnő tény, hogy a székelyföldi közbirtokosságok üzemi (gazdasági) tevékenysége során megvalósított haszonkulcs, térben és időben az átlagtól rendkívül nagy értékeltérést mutat (Gyergyószék -13,25%, Felső Háromszék +38,45). A székelyföldi szintű, a teljes üzemi bevétel szerint súlyozott átlag, térségi szinten, mint minden átlagolás már szűkebb intervallumban mozog (1,76% – 12,15%). A közbirtokosságok tulajdonát képező nem erdőterületek (legelő és kaszáló) után igényelt EU-s támogatások fontos pénzügyi forrást jelentenek a közbirtokosságoknak, az erdőgazdálkodás jövedelmét kiegészítendő, vagy éppen alternatív tevékenységként farmgazdaságokat működtető birtokosságoknak. Az alábbi táblázatban az egyes székek közbirtokosságai által a legelőterületek után kapott terület alapú támogatás alakulását mutatjuk be:

9.táblázat: Székelyföldi közbirtokosságok terület alapú támogatásai területi bontásban (2015-2020, lej/Euro)

Table 9: Area-based subsidies for Szekler compossesorates, by seats (2015-2020, lej/Euro)

Székek		2015	2016	2017	2018	2019	2020
Alsó-Háromszék	RON	4 172 035	5 794 926	7 459 174	6 946 133	7 372 980	7 429 015
	EUR	856 786	1 190 070	1 531 847	1 426 486	1 514 145	1 525 653
Csikszék és Kászonok	RON	28 549 419	27 044 072	31 306 901	31 492 212	34 035 445	37 361 455
	EUR	5 863 026	5 553 882	6 429 314	6 467 370	6 989 659	7 672 702
Felső-Háromszék	RON	4 169 209	3 184 563	4 436 838	2 004 042	1 857 573	1 196 091
	EUR	856 206	653 995	911 167	411 558	381 479	245 634
Gyergyószék	RON	1 770 820	1 917 416	1 912 821	1 801 276	2 299 198	1 739 742
	EUR	363 663	393 768	392 825	369 917	472 173	357 281
Marosozék	RON	434 107	299 264	434 784	546 602	138 623	275 557
	EUR	89 150	61 458	89 289	112 252	28 468	56 590
Udvarhelyszék	RON	29 204 784	27 640 255	30 900 781	30 134 062	35 020 651	30 429 397
	EUR	5 997 614	5 676 316	6 345 911	6 188 455	7 191 985	6 249 106
ÖSSZESEN	RON	68 300 374	65 880 496	76 451 299	72 924 327	80 724 470	78 431 257
	EUR	14 026 446	13 529 489	15 700 353	14 976 040	16 577 909	16 106 965

Forrás: Saját szerkesztés a Román Pénzügyminisztérium portáljának adatai alapján

Összesítve, székelyföldi viszonylatban a közbirtokosságok a 2015-2020 közötti időszakban együttesen több mint 442 millió RON terület alapú támogatásban részesültek, ami hozzávetőlegesen 90 millió Euró bevételt jelent. A következőkben a Székelyföld közbirtokosságai által megvalósított összes nyereség alakulását mutatjuk be. Az összes nyereség tartalmazza az üzemi nyereség mellett a terület alapú támogatásokból megvalósított nyereséget is, míg az üzemi nyereség ténylegesen csak az erdőgazdálkodási tevékenységből (faanyag értékesítése, facsemete termelés, az erdő nem fás termékeinek az értékesítése, szolgáltatások stb.) megvalósított eredményt mutatja meg. A közbirtokosságuk, jövedelmük átlagosan több mint 60%-át gazdasági tevékenységből nyerik, de a terület alapú támogatásból kapott összegek számviteli és adózási szempontból nonprofit bevételnek számítanak, ezért a közbirtokosság éves eredményét már nem profitként, hanem tevékenységből származó többletként (szufficit) definiálhatjuk.

10.táblázat: Székelyföldi közbirtokosságok által megvalósított összes nyereség alakulása területi bontásban (2015-2020, lej/Euro)

Table 10: Evolution of total profits realised by Szekler compossessorates, by seats (2015-2020, lei/Euro)

Székek		2015	2016	2017	2018	2019	2020
Alsó-Háromszék	RON	90 657	2 559 321	6 560 635	5 028 741	3 908 756	2 720 104
	EUR	18 618	525 593	1 347 319	1 032 723	802 718	558 612
Csíkszék és Kászónok	RON	1 152 575	4 027 204	7 294 266	6 368 414	5 100 327	8 424 145
	EUR	236 698	827 043	1 497 980	1 307 844	1 047 424	1 730 017
Felső-Háromszék	RON	1 554 407	4 159 334	6 329 112	4 836 949	2 267 964	2 241 239
	EUR	319 219	854 178	1 299 772	993 336	465 758	460 270
Gyergyószék	RON	189 896	429 591	45 723	176 720	57 553	379 331
	EUR	38 998	88 223	9 390	36 292	11 819	77 901
Marosszék	RON	1 209 554	1 302 564	1 787 866	2 138 273	264 826	744 952
	EUR	248 399	267 500	367 164	439 125	54 386	152 986
Udvarhelyszék	RON	5 149 588	6 257 640	9 829 842	5 779 272	7 432 993	6 017 676
	EUR	1 057 541	1 285 095	2 018 697	1 186 855	1 526 470	1 235 815
ÖSSZESEN	RON	9 346 677	18 735 654	31 847 444	24 328 369	19 032 419	20 527 447
	EUR	1 919 472	3 847 631	6 540 322	4 996 174	3 908 576	4 215 601

Forrás: Saját szerkesztés a Román Pénzügyminisztérium portáljának adatai alapján

Összesítve, székelyföldi viszonylatban a közbirtokosságok a 2015-2020 közötti időszakban együttesen több mint 20 millió RON nyereséget könyveltek el, ami több mint 4 millió Euró nyereséget jelent.

11.táblázat: Székelyföldi közbirtokosságok tevékenységből származó többlete (szufficit) az összbevétel bázisán, százalékban kifejezve, területi bontásban (2015-2020)

Table 11: Activity surplus (sufficit) of Szekler compossesorates on the basis of total income, expressed as a percentage, by seats (2015-2020)

Székek	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Alsó-Háromszék	0,58	13,25	24,66	17,48	14,37	10,38
Csíkszék és Kászónok	1,81	5,96	9,55	7,07	5,99	8,21
Felső-Háromszék	16,57	31,29	38,36	27,24	16,28	17,51
Gyergyószék	2,58	5,35	0,66	2,10	0,88	6,75
Marosszék	17,99	18,46	20,49	20,30	3,26	9,94
Údvarhelyszék	11,50	13,37	18,31	10,54	12,86	9,19
Súlyozott átlag	6,34	11,56	16,87	11,56	9,58	9,32

Forrás: Saját szerkesztés a Román Pénzügyminisztérium portáljának adatai alapján

12.táblázat: Összefoglaló táblázat a székelyföldi közbirtokosságok üzemi tevékenységből származó profitrátája, valamint éves tevékenységükből származó többlete (szufficit) az összbevétel százalékos arányával, a 2015-2020 közötti időszakban

Table 12: Summary table of the profit rate from operating activities and annual operating surplus (sufficit) of Szekler compossesorates as a percentage of total revenue, 2015-2020

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Üzemi profitráta %	2,77	11,31	12,17	10,14	1,76	7,89
Össztöbblet ráta %	6,34	11,56	16,87	11,56	9,58	9,32

Forrás: Saját szerkesztés

Székelyföldi erdőgazdaság – hogyan tovább?

A közbirtokosságok mai működési gyakorlatát elemző szakmai program tanulmányai és interjúanyagai (Bíró és Tamás 2021) több olyan tényre felhívják a figyelmet, amelyek segíthetik ennek a nagyon fontos térségi vagyonszövetség rendszernek a szakmai értelmezését és fejlesztési lehetőségeinek számbavételét. A székelyföldi közösségi erdőtulajdonok összessége – a térségi adottságok, gazdasági erőforrások viszonylatában – jelentős gazdasági súlyt képvisel. Célszerű hangsúlyozni azonban, hogy társadalmi szerepük ennél jóval több és nagyobb, és ez a társadalmi szerep két szinten is működik. Helyi léptékben a közösségi erdőtulajdonok – szervezeti formájuk és működési módjuk révén – a lokális társadalom inherens részét képezik. Ez azt jelenti, hogy gazdasági szerepük mellett (évi rendszeres anyagi jövedelmet jelentenek a tulajdonosoknak a tulajdonolt jogok arányában) szerepük van a lokális léptékű közösségi tudás, kapcsolatháló, diskurzus, közösségi identitás fenntartásában és újratermelésében is. Térségi adottságként kiemelt fontosságú természeti értéket gondolnak, szerepük van a foglalkoztatásban, a környezetvédelemben, a vízgazdálkodásban, a feldolgozó ipar bázisát jelentik, szerepük van a sajátos székely kulturális értékek létrehozásában, fenntartásában, a természetjárásban, desztinációként szolgálnak a turizmus több típusa számára. A közösségi erdőgazdálkodás működtetése révén olyan alapvető térségi társadalmi modellt működtetnek, amely egyike a térség legrégebb és legfontosabb társadalmi hagyományainak, és amely a globalizáció világában értéként újra előtérbe került.

A többféle értéket és többféle funkciót hangsúlyozó holisztikus megközelítés azonban a térségi erdőtulajdonosok körében korántsem általános, de nem jellemző ez a megközelítés a hétköznapi és a nyilvános diskurzusokra sem. A kutatási program keretében készült interjúsorozat anyagai

azt jelzik, hogy gyakorlatilag csak az erdőgazdálkodásban közvetlenül érintett szakmai szereplők (erdőmérnökök, közbirtokosságok és uniók vezetői) egy kisebb része az, amely a székelyföldi erdővagyon a maga egészében szemléli és értelmezi, fejlesztési lehetőségeit térségi kontextusban mérlegeli. Ennek a helyzetnek az okai kézenfekvők. Amint azt a tanulmány előző fejezeteiben jeleztük, a közbirtokosságok hagyományosan lokális szervezetek, és működési céljaik, módozataik elsősorban a helyi társadalom (jogtulajdonosok köre) igényei szerint formálódtak, a tulajdonformák visszaállítását követően pedig ennek a működési modellnek a rehabilitálása volt az elsődleges lokális célkitűzés. Ennek eredménye az, hogy térségi szemszögből nézve minden közbirtokosság „szigetszerűen” működik, elsősorban saját településben, saját vagyonban, saját működési módban gondolkodik. Ehhez a működési modellhez és hagyományos társadalmi rutinhoz viszonyítva a térségi léptékű megközelítés az erdőgazdaság szereplői számára rosszabb esetben irrelevánsnak tűnik, jobb esetben olyan újításnak, szerveződési és együttműködési lehetőségnek, amelynek értelmét, hasznosságát a térségi szereplők csak fokozatosan fogadják el. Ennek az újításnak a lépései közé tartozik a közbirtokossági uniók működése, a térségi képviseletet ellátó székelyföldi szervezeti keret megalakulása, a közös termékértékesítést célzó közös gazdasági részvénytársaság létrehozása.

Az eddig elvégzett, alapozó jellegű tényfeltáró munka alapján azt mondhatjuk, hogy a közbirtokosság vagyonszerkezete és intézményrendszere a térségi erdőgazdaság legfontosabb szereplője, amely – a helyi adottságokból adódóan – működése tekintetében sokféle, ugyanakkor a sokféleség mögött egész sor közös jellemzőt találhatunk. Ezek a közös jellemzők kiinduló alapot és lehetőséget kínálnak ahhoz, hogy kialakuljanak az együttműködés további térségi formái és módozatai akár olyan mértékben is, hogy – a helyi közbirtokosságok helyi érdekek szerinti eredményes működtetése mellett – sor kerüljön közös térségi fejlesztési stratégia és cselekvési terv kialakítására. A székelyföldi erdővagyon és erdőgazdaság egészének egy szemléleti keretben való értelmezése szükségessé teszi, hogy a térségi erdővagyon és a térségi erdőgazdálkodási gyakorlat mellett a harmadik meghatározó komponensre, a társadalmi összetevőkre is figyelem irányuljon. A tapasztalat azt mutatja, hogy az olyan társadalmi összetevők, mint a társadalomtörténeti alapozottságú tudásformák, az érték- és normarendszerek, a kulturális patternek, a narratívák erdővagyonnal kapcsolatos térségi értelmezéseket és magát az erdőgazdálkodási gyakorlatot is jelentős mértékben befolyásolják. Ezek a társadalmi összetevők a tervezéssel, fejlesztéssel foglalkozó szakemberek szemében sok esetben akadályt, korlátot jelentenek. Nem mellékes kérdés, hogy – a vidékfejlesztés mai paradigmái szellemében – van mód és eszköz arra, hogy ezeket a korlátokat hasznosítható endogén térségi adottságként lehessen kezelni? Az alábbi rövid számbavétel (részletesebb kifejtését lásd: Bíró 2021, Sárosi-Blága 2021) csupán problémafelvetésként kezelhető, jelzi annak a szakmai munkának a tartalmát, amelyet a térségi erdőgazdaság fejlesztése érdekében el kell majd végezni.

- A közbirtokosságok működésében a tagság autoritása (közgyűlés, folyamatos közösségi véleményformálás és diskurzusteremtés) olyan tényező, amelyet a helyi vezetők nem hagyhatnak figyelmen kívül.
- A közbirtokosságok működésében a helyi közösség igényei és céljai szerint alakított működési módnak prioritása van a térségi léptékű hálózati szerveződéshez vagy akár a helyi innovációs kezdeményezésekhez képest.
- Az erdő-kép tartalmát illetően (mi az erdő, kié az erdő, mire való az erdő) és az erdővagyon értelmezése és hasznosítása értelmezésében a térségben széleskörű konszenzus van, amely egyfelől tacit tudásként működik (alakítja a cselekvést) másfelől alkalmas eszköz a változásokkal, változtatási szándékokkal szembeni explicit érvelésre. E konszenzus alapja az a meggyőződés, hogy az erdő megtartható és beosztással értékesíthető (eladható) vagyonhalmaz. A vagyon újratermelése magának az erdőnek a feladata. „Gazdálkodás” kifejezés alatt észszerűnek tartott felhasználást kell érteni.

(„Nem az én munkám termel (beruházás), hanem a természet (nekem), amit én adhatok el.)

- Az erdővagyonhoz való viszonyulásban kulcsfontosságú elem a tulajdonosok oldalán az, hogy a tulajdonosi részhányad olyan rendszeres bevételt biztosít, amely a tulajdonos oldalán járadékként tematizálódik. Ez a bevételi forrás a térségi családok működésében nem jövedelem, hanem egyfelől rendszeres és kiszámítható többletforrás, másfelől a háztartás működéséhez hozzárendelhető biztonsági tartalék. Ez az alapállás kizárja a kockázatot és változásellenességet generál.
- A lokalitás centrikusság a közbirtokosságok működésében (tevékenységben, tervezésben, értékelésben) „pontoszerű” (szigetyszerű) működést eredményez, ez megnehezíti a tényleges együttműködések kialakulását.
- A lokális jelleg (szerveződés, működés) az erdővel kapcsolatos hétköznapi, közéleti és szakmai tematizációra is hatással van abban az értelemben, hogy a lokális működés kínálja a közzé tehető információkat, ehhez viszonyítva a térségi léptékű megközelítés szokatlan, indokolatlannak vagy irrelevánsnak tűnik.
- Egyelőre nem áll rendelkezésre olyan térségi léptékben készített szakmai, szakpolitikai tudásanyag és értelmezés, amely felhasználható lenne a változtatási, az innovatív elgondolások és programok kivitelezési lehetőségeinek, hasznosságának mérlegeléséhez.

Jegyzetek

- [1] A 46/2008 számú, Erdészeti Törvénykönyv (Legea 46/2008, Codul silvic)
- [2] A kereskedelmi társaságokra vonatkozó 31/1990 számú Törvény (Legea nr. 31/1990 privind societățile)
- [3] A civil szervezetek működésére vonatkozó 26/2000-es Kormányrendeletet (Ordonanța nr. 26/2000 cu privire la asociații și fundații)

Irodalomjegyzék

- ABRUDAN, I.V. – IORAS, F. – MARINESCU, V. – IOENSCU, O. – HORODNIC, S.A. – SESTRAS, R. (2009): Developments in the Romanian forestry and its linkages with other sectors. *Notulae Botanicae Horti Agrobotanici Cluj-Napoca*, 37(2), 14-21.
<https://doi.org/10.15835/nbha3723468>
- ANTAL I. (1979): Kísérletek a székelyföldi közbirtokosságok megreformálására. *Korunk*, 6, 488–492.
- BALATON P. (2006): A székely akció története, 1902-1914. Állami szerepvállalás Székelyföld felzárkóztatására. Debreceni Egyetem, PhD értekezés.
- BÁRTH J. (2010): Székely közbirtokosságok a 20. század első felében. *Acta Acad. Agriensis, Sectio Historiae* XXXVIII (2010) 51–63.
- BEDŐ A. (1874): A székelyföldi erdők ügyében. *Erdészeti Lapok*, 345-349.
- BIRÓ A. (2017): Szemelvények a Csiki Magánjavak történetéből. In: Biró Z.Z. (szerk.) *Csiki Magánjavak. Hagomány és küldetés*. Csíkszereda, Státus Kiadó, 19-127.
- BIRÓ A. Z. – TAMÁS L. (2021): *KÖZÖSSÉGI VAGYON – KÖZÖSSÉGI SZEREP. Székelyföldi erdőgazdálkodás – szempontok, tények, lehetőségek*. Csíkszereda, Státus Kiadó.
- BIRÓ A. Z. (2021): Helyzetkép 2020 – a székelyföldi erdőgazdaság szereplői és működési modelljei. In: Biró A. Z. és Tamás L. (szerk.) *KÖZÖSSÉGI VAGYON – KÖZÖSSÉGI SZEREP. Székelyföldi erdőgazdálkodás – szempontok, tények, lehetőségek*. Csíkszereda, Státus Kiadó. 33-73.

- BORS R. (2003): A közbirtokosságok szerepe és fejlesztésük lehetőségei Székelyföldön. *GAZDÁLKODÁS*, XLVII. évfolyam 3. sz. 41–93.
- CSIBY A. (1939): *A székely közbirtokossági vagyonok eredete, történelmi és jogi fejlődése [...]*. Gheorgheni, 1939.
- FODOR P. (1938): A székely közbirtokosság néhány időszerű kérdése. *Hitel*, 1938. 2. sz., 126–134.
- GARDA D. (2002): *A székely közbirtokosság I–II*. Csíkszereda, Státus Kiadó.
- GUVERNUL ROMÂNIEI MINISTERUL APELOR ŞI PĂDURILOR (2017): *Strategia Forestiera Nationala 2018-2027*.
http://www.mmediu.ro/app/webroot/uploads/files/2017-10-27_Strategia_forestiera_2017.pdf
- IMREH I. (1944): A székely közbirtokosságaink kialakulása. *Székelység*. Székelyudvarhely, 1944. május.
- IMREH I. (1973): *A rendtartó székely falu*. Bukarest, Kriterion Kiadó.
- KÁDÁR ZS. (1993): Székelyföldi erdészeti- és faipartörténeti jegyzetek. *Erdészettörténeti Közlemények XI*.
- KÁDÁR ZS. (1994): A Székelyföld erdészettörténete. *Erdészettörténeti Közlemények XIV*.
- NICHIFOREL, L. – ORBAN, A. – STANCIU, G. – STANCIU, E. – SFÎRLOGEA, S. – SCRIBAN, R.-E. – POPA, B. – NICOLAESCU, D. – MELU, R. – DRĂGOI, M. – COVRIG, I. – BLUJDEA, V. – BOURIAUD, L. – BABAN, A. – VLAD, R. (2019): Viziune și principii de dezvoltare a politicii forestiere din România 2020-2030. *Bucovina Forestieră*, 19(2), 173-181. <https://doi.org/10.4316/bf.2019.022>
- NICHIFOREL, L. – KEARY, K. – DEUFFIC, P. – WEISS, G. – THORSEN, B. J. – WINKEL, G. – AVDIBEGOVIĆ, M. – DOBŠINSKÁ, Z. – FELICIANO, D. – GATTO, P. – GORRIZ, M. (2018): How private are Europe's private forests? A comparative property rights analysis. *Land Use Policy*, Elsevier, 76(C), 535-552.
<https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2018.02.034>
- OLÁH S. (2004): Modernizációs törekvések a Székelyföldön, 1940–1944. In Fedinec Cs. (szerk.) *A nemzet a társadalomban*. Budapest, Teleki László Alapítvány, 133–150.
- ONU (Organizatia Națiunilor Unite) (2015): *Agenda 2*.
- OROSZI S. (1995): Emlékezés a székely közösségek erdőire. *Erdészettörténeti Közlemények XVII*.
- PETHŐ GY. (1903): *Az erdő- és faipar az erdélyi részeken és a Székelykérdés*. Budapest.
- SÁROSI-BLÁGA Á. (2021): Közbirtokosságok helyi támogatási gyakorlata. In Biró A. Z. és Tamás L. (szerk.) *KÖZÖSSÉGI VAGYON – KÖZÖSSÉGI SZEREP. Székelyföldi erdőgazdálkodás – szempontok, tények, lehetőségek*. Csíkszereda, Státus Kiadó. 89-98.